

стосовно суб'єктів, що посягають на майно Міноборони, військових частин, мають суто корупційну складові, що відноситься до компетенції спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Законодавство чітко не розгалужує сферу діяльності цих двох спеціалізованих утворень, що створює проблеми в частині індивідуалізації відповідальності при відсутності контролю за вчиненими корупційними правопорушеннями.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що спеціалізована прокуратура у сфері оборони займає важливе місце у системі прокуратури України завдяки своїй незалежності, спеціалізації та чітко визначеній функції у підтримці законності у військовій та оборонній сферах, а саме місце прокуратури в сучасних умовах обумовлюється потребами сфери оборони в період воєнного стану. Саме тому до її складу входять кілька управлінь та відділів, що займаються процесуальним керівництвом досудовим розслідуванням, підтриманням публічного обвинувачення, представництвом інтересів держави в суді, а також наглядом за додержанням законів у військовій та оборонній сферах. Спеціалізована прокуратура активно співпрацює з Міністерством оборони, Збройними Силами України, іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами, що мають відношення до оборони. Взаємодія з такими специфічними структурами надає їй особливого статусу порівняно з іншими прокуратурами, а сама діяльність носить особливо важливий для державних інтересів характер.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про затвердження Положення про Спеціалізовану прокуратуру у сфері оборони (на правах Департаменту) Офісу Генерального прокурора: Наказ Генерального прокурора 30 травня 2023 року № 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0144905-23#Text>
2. Лапкін А. Проблеми удосконалення конституційно-правового статусу прокуратури України. *Проблеми застосування положень Конституції України у діяльності прокуратури: теорія і практика: матеріали круглого столу (18 грудня 2019 року)*. Київ: Національна академія прокуратури України, 2019. С. 48-51.
3. Про прокуратуру. Закон України 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 2-3, ст.12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
4. Легоша В.В. Місце прокуратури в системі органів влади. *Форум права*. 2011, № 3. С. 478-485.
5. Богуцький П.П. Система військової юстиції України: теоретико-прикладний аспект. *Інформація і право*. 2023, № 3 (46). С. 215-223.

Пушкарьов Є. К.

аспірант кафедри трудового права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДО ПИТАННЯ ЮРИДИЧНИХ ГАРАНТІЙ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОРТСМЕНІВ У СФЕРІ ПРАЦІ

Стаття присвячена дослідженню особливостей юридичних гарантій захисту прав спортсменів у сфері праці, розкриттю їх сутності і значення. Зазначено, що дієвим правовим механізмом, що дозволяє забезпечити неухильне виконання приписів законодавства та створити оптимальні умови для реалізації суб'єктивних прав і здійснення юридичних обов'язків професійного спортсмена є гарантії їх дотримання та виконання. Констатовано, що юридичними гарантіями професійних спортсменів у сфері праці є ті, якими забезпечуються їх трудові права як працівників, та, які стосуються нетрудових прав, проте зумовлені специфікою їх трудової діяльності й повинні відноситися до спеціальних юридичних гарантій, які здійснюють вплив на реалізацію спортсменами інших своїх прав. При цьому ефективним результатом установаження юридичних гарантій у сфері праці є повне забезпечення реалізації наданих професійним спортсменам суб'єктивних прав та виконання покладених на них юридичних обов'язків. На підставі проведеного дослідження, зроблено висновок, що особливістю правового регулювання трудової діяльності професійних спортсменів є те, що трудо-правові гарантії при працевлаштуванні, під час трудової діяльності, при припиненні трудових відносин хоча й з правової точки зору повноцінно розповсюджуються на спортсменів, але на практиці в силу замкнутості спортивної сфери мають обмежений арсенал засобів реалізації права на працю порівняно із загальним порядком, а також вирізняються специфікою, приміром, прийняття рішення про укладення контракту базується не лише на проходженні співбесіди, тестувань, а й на практичному відстеженні протягом тривалого часу навичок і вмінь потенційного працівника. Трудо-правові гарантії професійних спортсменів доцільно поділити на такі групи: гарантії, пов'язані зі вступом у трудові відносини; гарантії під час трудової діяльності; гарантії, зумовлені припиненням трудової діяльності.

Ключові слова: професійний спорт, спортсмен, сфера праці, юридичні гарантії, трудові права і обов'язки, трудова діяльність.

The article is devoted to the study of the peculiarities of legal guarantees for the protection of the rights of athletes of Ukraine, to the disclosure of their essence and meaning. It is noted that an effective legal mechanism that allows ensuring the strict implementation of the provisions of the law and creating optimal conditions for the realization of subjective rights and the exercise of legal obligations of a person in general, and of a professional athlete in particular, are guarantees of their compliance and implementation. It was established that the legal guarantees of professional athletes in the field of labor are those that ensure their labor rights as employees, as well as those related to non-labor rights, however, they are determined by the specifics of their labor activity and should be related to special legal guarantees that influence the implementation by athletes other rights. At the same time, the effective result of the establishment of legal

guarantees in the field of labor is the full implementation of the subjective rights granted to professional athletes and the fulfillment of the legal obligations assigned to them. On the basis of the conducted research, it was concluded that the peculiarity of the legal regulation of the labor activity of professional sportsmen is that labor-law guarantees during employment, during labor activity, and at the termination of employment relations, although from a legal point of view, are fully extended to sportsmen, but in practice due to the closedness of the sports sphere, they have a limited arsenal of means of implementing the right to work compared to the general order, and are also distinguished by specificity, for example, the decision to enter into a contract is based not only on passing an interview, tests, but also on practical monitoring over a long period of time of skills and abilities potential employee. It is advisable to divide labor-law guarantees of professional athletes into the following groups: guarantees related to entering into employment relations; guarantees during employment; guarantees due to termination of employment.

Keywords: professional sport, athlete, sphere of work, legal guarantees, labor rights and obligations, labor activity.

Постановка проблеми. Особливої актуальності сьогодні набувають питання законодавчого забезпечення основних трудових прав громадян. Відтак держава, закріплюючи права й свободи особи в законодавстві, повинна взяти на себе певні зобов'язання по створенню сприятливих умов для їх ефективного забезпечення, а саме: надавати громадянам справжні можливості для практичної реалізації ними своїх прав і свобод; охороняти права і свободи особи від можливих протиправних посягань; захищати права і свободи особи у випадку їх незаконного порушення. Тобто «важливу роль в умовах формування в Україні правової демократичної держави відіграють юридичні гарантії, як передбачена Конституцією України та іншими законами спеціальна система юридичних норм, принципів, умов, вимог, правових способів і засобів забезпечення, реалізації, охорони й захисту прав та свобод людини і громадянина з метою практичної їх реалізації» [1, с. 29].

Водночас юридична роль гарантій полягає не лише в реалізації людиною наданих їй законом юридичних можливостей, а й має важливе значення при вирішенні набагато ширших завдань. Зокрема, юридичні гарантії: «забезпечують проголошене законодавством право на досягнення певного соціального блага за рахунок належної поведінки працівника; допомагають отримати максимально можливий на даному етапі розвитку суспільства позитивний соціально-економічний ефект від якісного виконання працівником своїх обов'язків; покликані забезпечити неухильне додержання законності у трудовій діяльності й відповідних нормативно-правових актів. Цим пояснюється те, що теоретичне розроблення проблем, пов'язаних з подальшим розвитком системи юридичних гарантій трудової діяльності працюючих, має серйозне практичне значення» [2, с. 102].

Стан опрацювання. Окремі аспекти юридичних гарантій трудових прав у своїх публікаціях висвітлювали такі вчені: Н. Б. Болотіна, П. А. Бущенко, С. Я. Вавженчук, В. С. Венедиктов, Г. С. Гончарова, В. Я. Гоц, В. В. Жернаков, П. І. Жигалкін, Т. М. Заворотченко, М. І. Іншин, В. Л. Костюк, В. І. Прокопенко, О. І. Процевський, Г. І. Чанишева, О. М. Ярошенко та ін. Хоча проблема застосування юридичних гарантій в цілому одержала докладне висвітлення в наукових працях, окремі її сторони, зокрема питання про гарантії реалізації та захисту прав спортсменів в Україні, залишаються не достатньо дослідженими в науці трудового права.

Відтак **мета статті** проаналізувати юридичні гарантії захисту прав спортсменів у

сфері праці, розкрити їх сутність і значення.

Виклад основного матеріалу. Трудове право України в нормативній площині характеризується переважанням обсягу низки різних гарантій саме щодо прав, свобод і законних інтересів у сфері праці та зайнятості працівника, з огляду на той факт, що: «1) у трудових правовідносинах працівник відносно роботодавця перебуває у більш уразливого стані (є найбільш соціально уразливою стороною трудових відносин); 2) трудова діяльність працівника займає особливе місце в структурі соціальних пріоритетів як суспільства загалом, так і людини зокрема. Це зумовлено тим, що вона не тільки формує багатство країни, виступає головною умовою зростання її економіки, а й служить важливою життєзабезпечуючою функцією індивіда. Таким чином, у забезпеченні належного рівня соціальної безпеки працівника створенням для нього відповідних гарантій у сфері праці та зайнятості має безпосередній раціональний інтерес і держава, і суспільство; 3) потреба в захисті прав, свобод і законних інтересів працівників у сфері праці та зайнятості по сьогодні є досить актуальним питанням, адже працівник, здійснюючи свою трудову діяльність, і на сьогоднішній день, коли трудові права людини визнані надзвичайно цінними й непорушними, а правові відносини в суспільстві врегульовуються за принципом “людина – найвища соціальна цінність”, часто наштовхується на різноманітні перешкоди стосовно реалізації ним своїх трудових прав» [3, с. 172-177]. Відтак права, свободи та законні інтереси працівників потребують гарантій реалізації, які, зокрема, забезпечують: (а) їх вступ у трудові правовідносини, (б) безперешкодне здійснення трудових прав громадян у трудових і пов’язаних з ними правовідносинах і (в) відновлення порушених трудових прав працюючих.

У наукових джерелах під юридичними гарантіями дотримання основних трудових прав, свобод і законних інтересів працівника розуміють «закріплені в чинному законодавстві, міжнародно-правових актах і положеннях трудового договору умови, що забезпечують виконання іншою стороною трудових правовідносин своїх обов’язків і служать підставою для захисту працівником своїх порушених трудових прав у спосіб і формі, не заборонених законом» [4, с. 21].

Разом з тим О. А. Антон, характеризує особливості юридичних гарантій у трудовому праві, зазначає, що «деякі з них мають обмежену сферу дії, тобто поширені лише на відповідну категорію осіб; закріплені в КЗпП України юридичні гарантії характеризуються неодноразовістю за діянню: (а) одні розпочинають діяти до виникнення трудових правовідносин; (б) інші – лише після їх виникнення; (в) залежно від віку, статі, стану здоров’я, сфери зайнятості працівника; (г) за певних обставин; припинення дії гарантій відбувається теж неоднаково, як і їх виникнення: (а) незалежно від волі особи (приміром, досягнення повноліття припиняє право на подовжену мінімальну щорічну трудову відпустку); (б) у результаті певних дій (наприклад, у випадку нез’явлення працівника на роботу протягом понад 4-х місяців підряд унаслідок тимчасової непрацездатності роботодавець має право його звільнити. Отже, в даному випадку не діє норма-гарантія, передбачена в ч. 3 ст. 40 КЗпП України)» [5, с. 190].

У свою чергу особливості юридичних гарантій у трудовому праві В. С. Пересунько вбачає в тому, що «залежно від форми вираження й цільового призначення всі юридичні гарантії трудових прав та обов’язків громадян України, закріплені в нормах чинного законодавства, можуть бути поділені на 5 видів. Це гарантії: перешкоджаючі порушенням працівником трудових прав або невиконанню правових обов’язків, тобто вони несуть

превентивний характер; що сприяють реалізації прав та обов'язків трудівників; відновлюючі, що сприяють відновленню порушеного права працюючих або усувають перешкоди для реалізації їх обов'язків; відшкодувальні, тобто ті, що забезпечують відшкодування збитку, заподіяного працюючій особі в результаті порушення прав або створення перешкод для виконання обов'язків; гарантії-санкції, спрямовані на притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні трудового законодавства або положень трудового договору» [6, с. 184].

Отже, дієвим правовим механізмом, що дозволяє забезпечити неухильне виконання приписів законодавства та створити оптимальні умови для реалізації суб'єктивних прав і здійснення юридичних обов'язків особи в загальному, та професійного спортсмена зокрема, є гарантії їх дотримання та виконання.

Сучасний стан забезпечення трудових прав спортсменів визначається системою юридичних гарантій, які сприяють установленню стабільності трудових відносин, стимулюють їх до активної участі в спортивній діяльності та являють собою той аспект правової держави, що відповідає за найбільш повне задоволення законних інтересів даної категорії працівників. І саме з боку останньої необхідна дієва підтримка професійних спортсменів, яка, зокрема, має проявлятися в наданні їм гарантій щодо безперешкодної реалізації ними їх прав, свобод та законних інтересів.

Як зазначає А. О. Полянський, «однією з найважливіших ознак гарантій є їх ефективність та дієвість, які полягають у тому, що гарантії завжди повинні забезпечити людині можливість реального користування благами, наданими законом. Метою закріплення юридичних гарантій є, по-перше, більш повне перетворення в життя суб'єктивних прав, юридичних обов'язків і свобод професійного спортсмена; по-друге, забезпечення неухильного виконання норм законодавства; по-третє, створення умов для безпосереднього здійснення наданих демократичних прав і свобод спортсменам-професіоналам задля зведення до мінімуму, а в кращому випадку і повного виключення ситуацій, що призводять до порушення прав людини та приписів закону. Тобто гарантії покликані забезпечувати фактичне здійснення та всебічну охорону прав та свобод професійних спортсменів, відповідати певним формам реалізації їх прав та свобод та виконання обов'язків» [7, с. 78].

Для спортсменів законодавством України, окрім загальних гарантій трудових прав, передбачених у КЗпП України (зокрема, ст. 5-1 передбачені загальні гарантії трудових прав, надані державою, якими може скористатися кожний працездатний громадянин, який постійно проживає на території України. До них належать: вільний вибір виду діяльності; безплатне сприяння державними службами зайнятості у підборі підходящої роботи і працевлаштуванні відповідно до покликання, здібностей, професійної підготовки, освіти, з урахуванням суспільних потреб; надання підприємствами, установами, організаціями відповідно до їх попередньо поданих заявок роботи за фахом випускникам державних вищих навчальних закладів, професійних навчально-виховних закладів; безплатне навчання безробітних новим професіям, перепідготовка в навчальних закладах або у системі державної служби зайнятості з виплатою стипендії; компенсація відповідно до законодавства матеріальних витрат у зв'язку з направленням на роботу в іншу місцевість; правовий захист від необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу і незаконного звільнення, а також сприяння у збереженні роботи [8]) та якими може скористатися будь-хто, передбачена ціла низка додаткових гарантій та компенсацій. Оскільки спортивна

трудова діяльність професійних спортсменів має чітко виражений особливий характер, що обумовлює необхідність диференціації правового регулювання їх праці, порівняно з працівниками інших сфер діяльності.

Отже, окрім вищезазначених загальних гарантій, для спортсменів-професіоналів законодавством України передбачена ціла низка додаткових, до яких віднесено: «гарантії, пов'язані з режимом праці та відпочинком; гарантії в галузі організації та проведення спортивних заходів; гарантії у галузі соціального забезпечення; гарантії і компенсації з матеріально технічного забезпечення; гарантії, пов'язані з режимом праці та відпочинком; гарантії та компенсації у галузі соціального забезпечення; гарантії в галузі організації та проведення спортивних заходів; інші гарантії та компенсації (приміром, для видатних, молодих та перспективних спортсменів, їх тренерів держава може встановлювати відповідні стипендії)» [9].

Разом з тим А. О. Полянський пропонує на законодавчому рівні закріпити додатково ще такі гарантії для професійних спортсменів, а саме: «передбачити спеціальні умови праці для жінок-спортсменок, тобто забезпечити оптимальне поєднання спортивного режиму із виконанням жінкою особливої біосоціальної функції – народження дітей; надати можливість для спортсменів, які навчаються в освітніх установах, його поєднання із жорстким графіком тренувань та змагань; передбачити норми соціальної, у тому числі, трудової адаптації професійних спортсменів після закінчення кар'єри; встановити додаткове соціальне забезпечення для спортсменів, що отримали професійне захворювання або інвалідність під час занять професійним спортом тощо» [9].

У свою чергу О. О. Туряниця з метою підвищення ефективності діяльності професійних спортсменів, вносить пропозицію «в спеціальному Законі «Про професійний спорт» закріпити низку додаткових юридичних гарантій реалізації прав професійних спортсменів, а саме: гарантії щодо надання можливості спортсменам, які навчаються в освітніх установах, вдало поєднувати свою професійну спортивну діяльність з таким навчанням; гарантії щодо встановлення особливих умов праці для жінок-спортсменок (ефективне поєднання важкого графіку тренувань і змагань зі створенням сім'ї та народженням дітей); гарантії щодо закріплення норм соціальної (трудової) адаптації професійних спортсменів після закінчення спортивної кар'єри; гарантії щодо встановлення чітко визначеного розміру додаткового соціального забезпечення для спортсменів, які отримали інвалідність або професійне захворювання під час участі в професійних спортивних змаганнях чи у процесі підготовки до них тощо» [10, с. 124-125].

Отже, виходячи з наведеного «трудо-правовими гарантіями професійних спортсменів є як ті, якими забезпечуються трудові права професійних спортсменів як працівників, так і ті, що стосуються нетрудових прав спортсменів, але зумовлені специфікою трудової діяльності й повинні відноситися до спеціальних трудо-правових гарантій, які здійснюють вплив на реалізацію спортсменами інших своїх прав» [11, с. 182]. При цьому ефективним результатом встановлення юридичних гарантій є повне забезпечення реалізації наданих професійним спортсменам суб'єктивних прав та виконання покладених на них юридичних обов'язків.

Трудо-правові гарантії професійних спортсменів доцільно поділити на такі групи: гарантії, пов'язані зі вступом у трудові відносини; гарантії під час трудової діяльності; гарантії, зумовлені припиненням трудової діяльності. Слід зауважити, що вказані гарантії відрізняються певною особливістю. Зокрема, як ми вже зазначали, на таких осіб

розповсюджується вся система загальних гарантій, передбачених законодавством у сфері праці, однак їх реалізація на практиці супроводжується тим фактором, що сфера спортивної діяльності є специфічною. Тобто особливістю правового регулювання трудової діяльності професійних спортсменів є те, що трудо-правові гарантії при працевлаштуванні, під час трудової діяльності, при припиненні трудових відносин хоча й з правової точки повноцінно розповсюджуються на спортсменів, але на практиці в силу замкнутості спортивної сфери мають обмежений арсенал засобів реалізації права на працю порівняно із загальним порядком, а також вирізняються специфікою, приміром, прийняття рішення про укладення контракту базується не лише на проходженні співбесіди, тестувань, а й на практичному відстеженні протягом тривалого часу навичок і вмінь потенційного працівника.

Висновки. З урахуванням викладеного, зроблено висновок, що особливістю правового регулювання трудової діяльності професійних спортсменів є те, що трудо-правові гарантії при працевлаштуванні, під час трудової діяльності, при припиненні трудових відносин хоча й з правової точки зору повноцінно розповсюджуються на спортсменів, але на практиці в силу замкнутості спортивної сфери мають обмежений арсенал засобів реалізації права на працю порівняно із загальним порядком, а також вирізняються специфікою, приміром, прийняття рішення про укладення контракту базується не лише на проходженні співбесіди, тестувань, а й на практичному відстеженні протягом тривалого часу навичок і вмінь потенційного працівника. Трудо-правові гарантії професійних спортсменів доцільно поділити на такі групи: гарантії, пов'язані зі вступом у трудові відносини; гарантії під час трудової діяльності; гарантії, зумовлені припиненням трудової діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Заворотченко Т. М. Конституційно-правові гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2002. 220 с.
2. Дума О. О. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця у зв'язку з поновленням на роботі працівника, який раніше виконував цю роботу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Харків, 2017. 181 с.
3. Янушкевич О. І. Місце гарантій для працівників, які виконують державні або громадські обов'язки у системі гарантій права на працю. *Правові новели*. 2020. № 10. Т. 2. С. 172–177.
4. Бартків А. Я., Вапнярчук Н. М., Ярошенко О. М., Юровська В. В. Домашні працівники – спеціальні суб'єкти трудового права України : монографія. Харків : Юрайт, 2014. 192 с.
5. Антон О. А. Юридичні гарантії в трудовому праві. *Університетські наукові записки*. 2005. № 3 (15). С. 185–190.
6. Пересунько В. С. Юридичні гарантії при укладенні трудового договору : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Харків, 2001. 198 с.
7. Полянський А. О. Правові проблеми регулювання праці професійних спортсменів в Україні. *Збірник наукових праць Харківського національного 188 педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Право»*. 2011. Вип. 16. С. 47–53.
8. Кодекс законів про працю України : Закон від 10.12.1971 № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. Дод. до № 50.

9. Полянський А. О. Правові гарантії реалізації та захисту прав спортсменів України. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО»*. 2011. Вип. 17. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/97e4a240-ca04-46a2-ad39-dde8d411bc32/content>

10. Туряниця О. О. Конституційно-правове регулювання професійного спорту в Україні : дис. ... д-ра філософ. за спец. 081 «Право» / ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2022. 194 с.

11. Писарева М. В. Правове регулювання трудової діяльності спортсменів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, 2014. 210 с.

УДК 347.73

DOI: 10.32751/2617-5967-2024-02-19

Резнік А. Б.
адвокат

ДО ПИТАННЯ СИСТЕМИ ПРИНЦИПІВ ПОДАТКОВОГО ПРАВА

Реформування податкового законодавства, та реагування законодавця на сучасні виклики будуть ефективними лише, якщо побудовані на закладених принципах оподаткування, тобто на тих основних керівних ідеях, які визначають нацятки податкової системи в Україні. Сучасна концепція реформування податкового законодавства висуває на порядок денний питання щодо дослідження сучасних принципів оподаткування, як засад побудови податкової системи держави, та обґрунтування вдосконалення системи принципів оподаткування в національному законодавстві. Мета статті полягає у дослідженні системи основоположних принципів податкового права, на яких повинна бути побудована податкова системи України. В статті досліджено поняття принципів податкового права та суміжних понять, проаналізовано основні принципи сучасної системи податкового права в Україні. Автором зроблено висновок про відсутність загальної системи принципів податкового права. Автором визначено необхідність обґрунтування та побудови загальної системи принципів податкового права, необхідність узгодження принципів між собою, а також необхідність закріплення в податковому законодавстві докринально визначених принципів податкового права, які б враховували також міжнародний досвід побудови системи принципів податкового права

Ключові слова: реформування податкового законодавства, принципи податкового права, принципи оподаткування, доктрина податкового права, податкова політика.

Reforming tax legislation and the legislator's response to modern challenges will be effective only if they are based on the established principles of taxation, i.e. on the basic guiding ideas that determine the foundations of the tax system in Ukraine. The modern concept of reforming tax legislation puts on the agenda the issue of studying modern taxation principles as the basis for building the tax system of the state and justifying the improvement of the system of taxation principles in national legislation. This paper is aimed to study the system of fundamental principles of tax law on which the tax system of Ukraine should be built. The paper examines the